

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	13
Ευχαριστίες	17
Εισαγωγή: Η γενεαλογία του συναισθήματος και η ανάδυσή του στην κοινωνιολογική σκέψη	19

ΜΕΡΟΣ Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η κοινωνιολογία και τα συναισθήματα: πρόδρομοι και απαρχές	35
Asabiyya στον ιστοριογραφικό φακό	35
Κοινωνική δυναμική και κοινωνική στατική	37
Ενσυναίσθηση και ενδυνάμωση	39
Η σκληρότητα του καπιταλισμού και η εμπορευματοποίηση της σάρκας των εργατών	41
Κλασικοί στοχαστές της κοινωνιολογίας των συναισθημάτων	44
Η εσωτερίκευση ηθικών κανόνων και ο συλλογικός αναβρασμός της θρησκευτικής τελετουργίας	45
Χάρισμα και απομάγευση	52

«Παράγωγα» και «κατάλοιπα» γύρω από τη διάκριση λογικής και μη λογικής κοινωνικής δράσης	57
Blasé, στιλ ζωής και μητρόπολη	62
Μιμητική και μετάδοση συναισθημάτων	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Σύγχρονα θεωρητικά σχήματα

στην κοινωνιολογία των συναισθημάτων	71
Λανθάνουσες και έκδηλες λειτουργίες στη συστημική θεωρία	78
Δομική πίεση και ανομία	81
Διυποκειμενικότητα και συνειδησιακές προσαρμογές	85
Συναισθηματικές-ενστικτώδεις αντιδράσεις και κατασκευή του Εαυτού	89
Υπερηφάνεια και ντροπή	93
Κοινωνική δραματουργία και συναισθήματα	97
Το συναίσθημα στην υπηρεσία του κυρίαρχου	101
Αμηχανία και ντροπή στη διαδικασία εκπολιτισμού	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η εγκαθίδρυση του πεδίου

της κοινωνιολογίας των συναισθημάτων	113
Από τη «συναισθηματική εργασία» στον «συναισθηματικό καπιταλισμό»	114
Συναισθηματική ενέργεια και τελετουργικό αλληλεπίδρασης	125
Ντροπή και αποτυχία	126
Συναισθήματα και προσδοκίες	131
Η εποχή της επισφάλειας και της αβεβαιότητας	133
Σύνοψη: Η κοινωνιολογία των συναισθημάτων	138

ΜΕΡΟΣ II

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η εμπειρική εφαρμοσμένη έρευνα στην κοινωνιολογία των συναισθημάτων	145
Μεθοδολογία ποσοτικής έρευνας	161
Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας	171
Μεικτές μεθοδολογίες στη μελέτη του συναισθήματος.....	208
Δεοντολογία έρευνας.....	213
Επίλογος	223
Βιβλιογραφικές αναφορές	227

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντιμέτωπος με την πρόσκληση να προλογίσω το παρόν βιβλίο, ένα συναίσθημα με κατακλύζει. Αυτό της περηφάνιας. Έχοντας υπερδεκαετή εμπειρία συνεργασίας με τον συγγραφέα Δημήτρη Παρασκευόπουλο, το συναίσθημα αυτό γίνεται εντονότερο όταν αναλογίζομαι τη διαδρομή που ακολουθήθηκε. Από προπτυχιακός φοιτητής με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα μαθήματα που δίδασκα, ανάμεσα στα οποία και τα ειδικά μαθήματα για την κοινωνική κατασκευή του έρωτα στο πλαίσιο της κοινωνιολογίας των φύλων, με την εκπόνηση πραγματικά πρωτοπόρων επιστημονικών εργασιών πτυχιακών και διπλωματικών στις μεταπτυχιακές του σπουδές και την άριστη συγγραφική δουλειά κατά τη συγγραφή της διδακτορικής του διατριβής η οποία συνοδεύτηκε με μια πρωτοπόρα ερευνητική εργασία, φτάνοντας μέχρι και το σήμερα και την παρούσα εισαγωγική μελέτη για την κοινωνιολογία των συναισθημάτων, βλέποντας αυτή την εξελικτική διαδικασία, νιώθω πραγματικά πλήρωση. Ένας νέος κύκλος ανοίγει, ένας δύσβατος δρόμος διανύεται μέσα από δυσπρόσιτα μονοπάτια σκέψης. Ένας νέος επιστήμονας επιχειρεί να αφήσει το στίγμα του στην επιστήμη που αγαπάμε, και αυτό το κάνει με επιτυχία.

Το πεδίο της κοινωνιολογίας των συναισθημάτων, αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνιολογικής σκέψης, κλασικής και σύγχρονης, είναι ένας τομέας πάρα πολύ σημαντικός για δύο λόγους. Πρώτα απ' όλα καθορίζει, και επεκτείνει, τα πραγματικά όρια του γνωστικού αντικειμένου που υπηρετούμε απέναντι στις όποιες αντιεπιστημονικές προσπάθειες που επικρατούν σε μια κυρίαρχη γνώμη, για το πώς πρέπει να ερμηνευτούν τα συναισθήματα των ανθρώπων στη σύγχρονη κοινωνία. Το νήμα που είχαν πιάσει οι κλασικοί κοινωνιολόγοι, και κάπου χάθηκε στην πορεία, το ακολουθεί ο συγγραφέας πατώντας τα χνάρια μιας σύγχρονης και πρωτοπόρας σκέψης όπως αυτή έχει αποτυπωθεί διεθνώς, και οφείλει να παραβιάσει κλειστές πόρτες και στη σύγχρονη ελληνική κοινωνιολογική παραγωγή. Είναι όμως μια μελέτη που παντρεύει με επιτυχία τη θεωρία με την έρευνα, και γι' αυτό ο συγγραφέας, πολύ ορθά, εκτός από μια εκπληκτική γενεαλογία και σύγχρονη αποτύπωση των θεωρητικών προσεγγίσεων, μας παρέχει στο δεύτερο μέρος του βιβλίου και έναν οδηγό ερευνητικής μεθοδολογίας ως αναπόσπαστο κομμάτι της συγκεκριμένης κοινωνιολογικής προσέγγισης.

Ο δεύτερος λόγος απαντά σε μια κοινωνική και πολιτική ανάγκη της εποχής μας. Την ανάγκη να θέσουμε σε κοινωνιολογική κριτική την κατεστημένη κατάσταση που παρουσιάζεται ως υπερβατική και γι' αυτό δύσκολα αντιμετωπίσιμη. Το ανολοκλήρωτο πρόταγμα της υλιστικής τάσης του Διαφωτισμού να θέσει σε έρευνα ένστικτα και αισθήματα, να θέσει το αυτονόητο ότι τα αισθήματα αφενός δεν είναι ατομικά αλλά κοινωνικά εκπληρωμένα (εξ ου και το πρόθημα συν-) και αφετέρου κατανοούνται μόνο μέσω της συν-αίσθησης, και προπαντός να τα εντάξει στη συνολική ερμηνεία του όντος και όχι του δέοντος, ακολουθήθηκε από τους δύο μεγαλύτερους διανοητές του 19ου αιώνα τον Κάρολο Δαρβίνο και τον Κάρολο Μαρξ, αλλά ξεχάστηκε όταν η φύση και η αιτία έγιναν το νέο δέον της εποχής, έγιναν ο νέος θεός στη θέση του παλιού που πέθαινε. Με αυτή την έννοια η

κοινωνιολογία των συναισθημάτων και η μελέτη του Δημήτρη Παρασκευόπουλου μας αποκαλύπτουν έναν ξεχασμένο δρόμο ριζοσπαστικοποίησης μέσω μελέτης και κοινωνιολογικής κριτικής. Γι' αυτόν τον λόγο αξίζει να στηριχτεί και να συνεχιστεί.

Στράτος Γεωργούλας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου
Αναπλ. Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνιολογίας